

Hallucinos efter infusion av kortikosteroider i hög dos

Välkänd biverkning ovanligt väl rapporterad

En fyllig och analyserande beskrivning av självupplevd hallucinos efter högdosbehandling med kortikosteroider presenteras nedan. Först tecknar Håkan Askmark en bakgrund.

Det är välkänt att kortikosteroider i hög dos kan ge hallucinos och andra psykotiska symtom [1]. Det torde dock vara ovanligt att patienten omedelbart och på ett systematiskt analyserande sätt skriver ner sina upplevelser, och jag tror därför att nedanstående beskrivning kan vara av intresse för Läkartidningens läsare.

Det rör sig om en 87-årig man med myasthenia gravis där behandling med kortikosteroider i form av intravenös infusion med metylprednisolon påbörjades. Eftersom patienter med myasthe-

nia gravis ofta får en övergående försämring av sin myasteni i samband med behandlingsstart med kortikosteroider hade patienten lagts in på vår vårdavdelning. Vi brukar vid behandlingsstart ge metylprednisolon 30 mg/kg och dag under två följande dagar, men i detta fall gav vi på grund av patientens ålder av försiktighets skull en något lägre dos (20 mg/kg och dag under två dagar). Han fick därefter övergå till peroral behandling med prednisolon 25 mg/dag. Hallucinationerna hade försvunnit när patienten skrevs ut efter en vecka och har inte återkommit när detta skrivs en månad senare. Patientens bakgrund är naturligtvis inte utan betydelse för ramar för upplevelsena. Han är teologie och filosofie doktor, professor emeritus i religionshistoria vid Uppsala universitet, handskriftsläsare och har som ikonograf och folklorist sysslat med senan-

tikens och medeltidens symboliska bildvärld. Han har i sin forskning ägnat åtskillig tid åt mystiken, alltsedan installationsföreläsningen om »Religiösa upplevelser i skönlitteraturen» [2] till artikeln »Nathan Söderblom om 'Rus och religion'» [3]. Patienten är också gammal orienterare och skidåkare.

Håkan Askmark

överläkare, neurologiska kliniken, Akademiska sjukhuset, Uppsala

Referenser

1. Hall RCW, Popkin MK, Stickney SL, Gardner ER. Presentation of the steroid psychosis. *J Nerv Ment Dis* 1979; 167: 229-36.
2. Edsman CM. Religiösa upplevelser i skönlitteraturen. I: *Mystiker i Vällingby*. Stockholm: Sveriges Radios förlag, 1968.
3. Edsman CM. Nathan Söderblom om »Rus och religion». I: Rydving H, red. *Rus & rit. Om droger och religioner*. Örebro: Libris, 1996.

Kortison – ett Mene tekel?

Den gammeltestamentliga Danielsboken berättar om den babyloniske konungen Belsassars gästbud och den gåtfulla, varnande inskriften på väggen. Mene tekel har sedan blivit ett bevingat ord som uttryck för ettemento. Eftersom också jag, i egenskap av patient under en självvald kortisonbehandling, bokstavligen har upplevt en inskrift på väggen, passar rubriken i dubbel bemärkelse. Den riktar uppmärksamheten mot att kortisonet utom sin fysiologiska verkan även fungerar som en hallucinatorisk drog, som medför både märkvärdiga och kusliga synupplevelser.

Inskriften på väggen

Dagen efter en 500 milliliters första

Författare

CARL-MARTIN EDSMAN

teol dr, fil dr, professor emeritus i religionshistoria, Uppsala.

droppbehandling, som ägde rum den 31 augusti 1998 på neurologen vid Akademiska sjukhuset i Uppsala, såg jag vid fullt dagsljus ett otal knappt läsbara blåkopior uppe i taket och på väggarna i mitt rum. De såg ut som vackert handskrivna journalutdrag, ordnade i kolumner och sammanhängande i två eller tre rader. De linjer som avgränsade de olika spalterna sammanföll inte, varför det hela tedde sig som ett hopklipp av en rad olika remsor. Jag tyckte mig kunna urskilja mitt eget namn här och var men alltid vanställt i något led. Jag tänkte inte så mycket på fenomenet utan uppfattade det som ett slags optisk, mångdubblad villa förorsakad av ett parallellt löpande rektangulärt lysrör uppe i taket. Förnyad reflexion satte in efter upplevelsen av djur- och odjurshuvudmetamorfoserna.

De nattliga synerna

Ungefär två timmar efter den andra kortisonkuren (500 milliliter), som på-

gick mellan kl 17 och 22 den 1 september, hade jag en märklig, närmast kuslig upplevelse, som jag omedelbart rapporterade till nattsköterskan. Jag låg på en bädd med en lågt hängande, böljande sänghimmel av tunt tyg. (Rummet var mörkt, det enda ljusflödet kom genom springan under ingångsdörren, möjligen något genom de fördragna fönstergardinerna, som vette mot nathimlen. Det jag såg framträdde vare sig ögonen var öppna eller slutna.) Vid sidorna av sängen hängde tunga, litet luddiga draperier med lodräta, breda vita och grå ränder. Färgtonen på sänghimlen var också till en början gråvit men övergick så småningom till ett högst färgskimrande, fantastiskt skådespel med symmetriskt utströdda, gnistrande små stjärnlika diamanter. Mot en lövskogs- eller djungelliknande bakgrund avtecknade sig, liksom i medaljonger, huvuden på ett otal djur, fabeldjur eller monster, som oerhört snabbt skiftade utseende från helt naturliga till

ANNONS

alldeles groteska skepnader. Då jag sträckte armarna mot sänghimlen, nådde jag den inte. Den föreföll att vara lika nära ovanför mig, fastän fingrarna förtonade långt upptill. Rumsuppfattningen var alltså sönderslagen. Det samma gällde i min samtida reflexion alla fasta former, så att den ordnade världen bröt samman genom figurernas ilsamma växlingar, som omöjliga skulle kunna infångas av något vanligt reproducerande medium. Jag tänkte på Ovidius' betydligt långsammare »Metamorfoser», halvgalna konstnärers färgsprakande fantasier, skildringar av ondsinta knarkupplevelser och andra, som det tycktes, mycket avlägsna analogier. Jag lyckönskade mig helt själv gott till att ha en så pass kritisk och sansad läggning. Men jag var inte opåverkad och skyndade mig för att fråga nattsköterskan, som förresten hade tjänstgjort tolv år på Ulleråker, ifall någon hade berättat något liknande i samband med kortisonbehandling. Detta förnekade hon men talade om uppkomsten av eufori i förbindelse med en sådan kur. På vägen ut till korridoren var rummet förvandlat till ett kyligt snögnistrande sagolandskap med berg, borgar, tinnar och torn. I spegeln över handfattet var min bröstbild omgestaltad till en negerkungs, som man sade förr i världen, och strax efteråt till en sultans skepnad. På återvägen från det tio till femton minuter långa samtalet i den ljusa korridoren hade spegeln blivit ett tittskåp med klart stereoskopiskt ordnade kulisser och fortsatta omvandlingar av min spegelbild till en monster- eller dödskallickliknande figur. Då ville jag inte titta längre utan fortsatte till sängen. Då hela skådespelet fortfarande var sig likt, måste jag slå på och dämpa nattljuset för att försöka komma ifrån sceneriet och försöka somna ifrån alltsammans. Det lyckades också trots förbudet att använda sömnmedel. När jag vaknade omkring kl 2.30 var hela skådespelet borta.

Generalstabskartan över en imaginär skärgård

Efter de nattliga synerna började jag åter reflektera över inskriften på väggen, som fortfarande kvarstod följande dag, den 2 september. Ingen annan kunde vid frågan se något av bokstäverna. Jag försökte förgäves läsa dem med hjälp av min sänglampa. Mot slutet av dagen hade spalterna blivit samordnade över hela väggarna, alltså här en långsam förändring av ett relativt ordnat kaos till kosmos. Efter ett längre korridorsamtal med min son kom jag, vid halvnotiden på kvällen samma dag, tillbaka till mitt rum. Inskriften hade nu ersatts av en mycket tydlig kartbild, där dock namnen var oläsbara. Kartan var i

äldre generalstabsstil (skala 1:100 000) och föreställde en skärgård som var oerhört rik på öar, en i verkligheten helt otänkbar formation. Det märkligaste var emellertid de snabba förändringarna av kartbilden. I nedre högra hörnet syntes ibland en böljande, delvis rödfärgad duk. Efter någon timme försvann detta fenomen i samband med att jag gick till sängs.

Variationer på samma tema

Av de tre synerna tedde sig två som ganska harmlösa, fastän de eggade nyfikenheten. Den mellersta var skräckinjagande. Men de utgjorde på ett vis variationer på samma tema, en sammanblandning av verklighet och överklighet och en långsam, snabbare eller ilsinnig växling. Vaka utgör i mystikens historia en naturlig metod att öppna sinnet för erfarenheter av en annan värld. Min sömnlöshet torde ha förstärkt mottagligheten för det kemiska preparatet, därav knalleffekten.

Jag var ivrig att omedelbart berätta för personalen på avdelningen om vad jag hade sett, så att inte något av detta skulle kunna uppfattas som en fantasi-full efterhandskonstruktion. Jag har aldrig förut haft visioner av något slag, ibland kanske livliga drömmar och en enda gång i ungdomen ett slags förnimelse av ett harmoniskt »kosmiskt medvetande». I samband med en hjärninflammation höstterminen 1958 hade jag uppe på Carolina Rediviva (universitetsbiblioteket i Uppsala) en svag förnimelse av en »out of body-experience», så att jag uppifrån tyckte mig se mig själv vid skrivbordet. »Nu förstår jag bättre schamanismen», sade jag efteråt.

Kanske chockbehandling med kortison kan ifrågasättas, om den befrämjar skräckvisioner och kan åstadkomma skador på ett känsligt sinne? Det bör också tillfogas att jag var varnad för kortisonkuren, men då för eventuella fysiologiska biverkningar, samt för andningssvårigheter, samt för urkalkningen av benstommen.

Minnesbilderna tydliga fortfarande efter en vecka

Ovanstående är nedskrivet på morgonen den 2 september efter de två droppbehandlingarna och följande morgon, den 3 september. Minnesbilderna är emellertid efter en vecka så tydliga att jag inte har någon som helst svårighet att återerindra mig dem. Den 3 september upplevde jag min sista »syn», den bestod i en svagare tryckt skrift på väggen, som till skillnad från de övriga synupplevelsorna avtonade relativt snabbt. Det rörde sig om löpande skrift, icke om någon boksida med marginaler. •

TILLVÄXT

FAKTORER

Särtryck av en serie i Läkartidningen 1995

Alla kroppens celler reagerar på olika signalämnen i omgivningen, ämnen som styr deras fundamentala livsprocesser.

Dessa ämnen kallas kollektivt tillväxtfaktorer. En serie i Läkartidningen 1995 om dem speglar tendenser i dagens medicinska forskning och pekar på några tillämpningsområden.

Området är i början av en snabb utveckling och många produkter är under utprövning för klinisk användning.

Häftet omfattar 12 artiklar på sammanlagt 56 sidor + färgomslag. Priset är 90 kronor. Vid köp av 11–50 exemplar 77 kronor/exemplar.

Beställer härmed

..... ex Tillväxtfaktorer

Namn .....

Adress .....

Postnummer/Postadress .....

Insändes till Läkartidningen, Box 5603, 114 86 Stockholm

Märk gärna kuvertet »Tillväxtfaktorer»

Telefax: 08-20 76 19